

Onomatopoeia in Discourse: A Relevance-Theoretic Lexical Pragmatic Approach

Masoumeh Diyanati¹

1. Assistant Professor of Linguistics, Department of English Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran. E-mail: m.diyani@yu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history

Received: 16 Jan 2025

Received in revised form: 29 Apr 2025

Accepted: 13 May 2025

Published online: 28 Mar 2026

Keywords:

onomatopoeia,
relevance-theoretic lexical
pragmatics,
ad hoc concept,
lexical broadening,
lexical narrowing

ABSTRACT

While there is no doubt that onomatopoeias are considered one of the linguistic universals, these phonetic components have received less attention in research. The limited studies conducted have either focused on defining onomatopoeias and their formal and structural characteristics or investigated their semantic aspects within the framework of semantics and sound-symbolism approach, assuming a systematic relationship between the form and meaning of onomatopoeias. In this study, seeing that onomatopoeia may convey different meanings in context, onomatopoeic words are deemed as pragmatic phenomena, and an effort has been made to analyze Persian onomatopoeia based on the relevance-theoretic lexical pragmatic approach in order to demonstrate what content these linguistic elements encode in discourse. The data examined in this research has been extracted from the *Dictionary of onomatopoeia in Persian*, and the analyses reveal that onomatopoeias do not always convey their predetermined linguistic meanings; rather, their meanings need to be retrieved in the context of discourse. In other words, as the analyses show, interpreting onomatopoeic elements and reaching the speaker's intended meaning by using onomatopoeias in discourse requires triggering an ad hoc concept construction process. The output of the process, i.e., an ad hoc concept formed by considering context and other components of utterance and in searching for relevance, is accompanied by broadening and/or narrowing the linguistic meaning of onomatopoeias.

Cite this article: Diyanati, M. (2026). Onomatopoeia in discourse: A relevance-theoretic lexical pragmatic approach. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 14(1), 37–54. <http://doi.org/10.22126/jlw.2025.11649.1810> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/jlw.2025.11649.1810>

Publisher: Razi University

Introduction

Onomatopoeias, despite being recognized as one of the linguistic universals (Bredin, 1996), have received relatively little attention in both descriptive grammars and linguistic studies (Tamori & Schourup, 1999, as cited in Körtvélyessy & Štekauer, 2024, p. 1). The literature on onomatopoeias, particularly in Persian, remains limited. This lack of attention is reflected in the absence of a universally agreed-upon definition of onomatopoeias. While it is widely recognized that onomatopoeias imitate natural sounds, there is no consensus on what exactly this description encompasses. Typically, the definition includes direct sound imitations, often referred to as *primary onomatopoeias* (Körtvélyessy, 2020; Laing, 2019), but excludes *secondary onomatopoeias* (cf. Bolinger, 1991; Kadooka, 2005). This has led some researchers to either describe the formal and structural features of onomatopoeias (e.g., Laing, 2019; Mahmoudi Bakhtiari, 2024) or categorize these elements based on their functions (e.g., Dingemanse & Akita, 2016; Hinton et al., 1995).

In addition to the lack of consensus on the nature and types of onomatopoeias, the meaning of onomatopoeic words poses another complexity. While often taken for granted, the semantic interpretation of onomatopoeias has been less explored, particularly in Persian. Some semantic studies of onomatopoeic words have explored how morphological patterns contribute to their meanings (Ebrahimsharifi, 2023; Gandomkar & Mesgari, 2021), while others (e.g., Akita, 2013; Kita, 1997; Tsujimura, 2001) have addressed the semantic interpretation of onomatopoeias, arguing that their meanings are often ambiguous and difficult to define, thus classifying them as polysemous elements capable of conveying a range of meanings. Alongside the semantic aspects of onomatopoeia, their semiotic features have been explored in some studies. These studies have discussed the iconicity of onomatopoeias from the perspective of sound symbolism approach, which posits a systematic link between form and meaning of onomatopoeic words (e.g., Flyxe, 2002; Kadooka, 2005; Mesgari & Gandomkar, 2023). In contrast to the above-mentioned formal and semantic studies, a few researchers (Sasamoto, 2019, 2021; Sasamoto & Jackson, 2016) have examined onomatopoeias from a pragmatic perspective, emphasizing the context-dependent nature of their meanings.

Given that Persian onomatopoeias have not yet been examined from a pragmatic perspective, this study aims to address the question of what exactly onomatopoeias encode in context and whether they have predetermined meanings or if they can convey different meanings in discourse. Following Körtvélyessy & Štekauer's (2024) definition of onomatopoeias as "simple, underived, uninflected, and conventionalized words based on the direct imitation of sounds of the extra-linguistic reality" (p. 3), this research investigates the contextual meanings of Persian onomatopoeias within the framework of Relevance-Theoretic Lexical Pragmatics (Carston, 2002, 2010; Wilson, 2004; Wilson & Carston, 2007).

Theoretical Framework

The present study focuses on Persian onomatopoeias, analyzing their contextual meanings from the viewpoint of Relevance-Theoretic Lexical Pragmatics (Carston, 2010; Wilson, 2003; Wilson & Carston, 2007). Generally, lexical pragmatic approach seeks to explain how the meanings of words, which are linguistically specified, are adjusted and modulated in context (Carston, 2002, 2010). The Relevance-Theoretic Lexical Pragmatic approach—being based on the Relevance Theory (Sperber & Wilson, 1986)—maintains that the determination of the speaker's intended meaning largely depends on pragmatic inferential mechanisms. Thus, the meaning of utterances and linguistic encodings cannot be fully captured by decoding alone but rather through pragmatic processes in the search for relevance. Understanding words in linguistic interaction involves an ad hoc concept construction process, constrained by the

listener's expectations of relevance. The output of this process, i.e., the ad hoc concept, is inferentially derived in context and may be more general and/or more specific than the encoded concept (Carston, 2010). Thus, the process of constructing ad hoc concepts may involve lexical broadening and/or narrowing in various directions and to varying degrees. Lexical narrowing and broadening are triggered in the search for relevance and stop when relevance expectations are satisfied.

Method

In this study, to compile a corpus of Persian onomatopoeias, the *Dictionary of onomatopoeia in Persian* (Vahidian Kamyar, 1996) was consulted, and a list of onomatopoeias was extracted manually. As a next step, by googling the collected onomatopoeias, the use of them in sentences was carefully examined, and the paragraphs containing the sentences were recorded to access the specific context in which the onomatopoeias were used. Finally, the collected samples were analyzed from the viewpoint of Relevance-Theoretic Lexical Pragmatics.

Results

The analyses reveal that onomatopoeias convey different meanings in various contexts. For example, the onomatopoeia [pet-pet], which refers to the sound of an oil lamp when it is running out of oil (Vahidian Kamyar, 1996), can, in different contexts, signify the sound of an oil lamp, an engine stalling, or even the concept of death. More specifically, while in some cases, the onomatopoeia [pet-pet] imitates a repetitive sound produced by an oil lamp running out of oil or a car engine that is stalling, in other cases, this onomatopoeia is used metaphorically to refer to a person dying. That is, the concept of [pet-pet] is no longer an imitation of an oil lamp sound but undergoes metaphorical lexical broadening through an ad hoc concept formation process. The output of this process is the ad hoc concept *pet-pet, which describes the manner of a person's death.

Other examples, such as "tap," "dʒez-dʒez," "daramb-o-doromb," "xeʃ-xeʃ," and "talap," also demonstrate that onomatopoeias convey diverse meanings in different contexts. These semantic variations can be accounted for based on the process of constructing ad hoc concepts and lexical narrowing and broadening proposed in Relevance-Theoretic Lexical Pragmatics.

Conclusion

The analysis of Persian onomatopoeic elements within Relevance-Theoretic Lexical Pragmatics reveals that onomatopoeias do not always convey a literal, encoded meaning that imitates a natural sound, rather sometimes their interpretation requires going beyond the linguistic meaning to arrive at a context-dependent meaning. This process can be explained using the concepts proposed in Relevance-Theoretic Lexical Pragmatics. In specific, the different meanings conveyed by onomatopoeias in different contexts can be accounted for based on the construction of ad hoc concepts, which arise out of lexical broadening and/or narrowing of the linguistic encoded meanings in discourse.

Ethical Considerations

Not applicable

Funding

Not applicable

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

نام‌آواها در گفتمان: رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب

معصومه دیانتي[✉]

۱. استادیار، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران. رایانامه: m.diyanti@yu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	اگرچه نام‌آواها از جهانی‌های زبانی به شمار می‌روند، این عناصر آوایی تاکنون کمتر مطالعه شده‌اند. در پژوهش‌های محدود پیشین، بیشتر بر تعریف نام‌آواها و ویژگی‌های صوری و ساختاری آن‌ها تأکید شده است؛ بررسی ابعاد معناشناختی آن‌ها نیز به‌طور عمده در چارچوب معنی‌شناسی و با رویکرد نمادگرایی آوایی و برپایه فرض وجود رابطه‌ای نظام‌مند بین صورت و معنای نام‌آواها انجام شده است. در پژوهش حاضر، نام‌آواها، به‌دلیل ظرفیت انتقال معانی متفاوت در فرایند ارتباط، پدیده‌هایی کاربردشناختی تلقی شده‌اند. این پژوهش با هدف تحلیل نام‌آواهای زبان فارسی در چارچوب رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب انجام شده است تا مشخص شود که نام‌آواها دقیقاً چه نوع محتوا یا مفهوم را رمزگذاری می‌کنند و معنای موردنظر گوینده از کاربرد نام‌آواها در بافت گفتمان چگونه بازایی می‌شود. داده‌های پژوهش پیش‌رو نیز از فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵) استخراج شده‌اند. براساس تحلیل داده‌های گردآوری‌شده، عناصر نام‌آوا همواره معنای زبانی رمزگذاری‌شده مشخص و ازپیش‌تعیین‌شده خود را منتقل نمی‌کنند، بلکه لازم است معنای آن‌ها در بافت گفتمان بازایی شود. به‌بیان دیگر، تعبیر نام‌آواها و دستیابی به معنای موردنظر گوینده از کاربرد نام‌آواها در گفتمان، مستلزم فعال‌شدن فرایند ساخت مفهوم موقعیتی است. برون‌داد این فرایند، مفهومی موقعیتی است که با درنظرگرفتن بافت و دیگر سازه‌های پاره‌گفت و در جست‌وجوی تناسب شکل می‌گیرد و با گسترش، کاهش یا هم‌زمان گسترش و کاهش واژگانی معنای زبانی نام‌آوا همراه است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۷	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۲/۹	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۲/۲۳	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۱/۸	
کلیدواژه‌ها: نام‌آوا، کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب، مفهوم موقعیتی، گسترش واژگانی، کاهش واژگانی	

استناد: دیانتي، معصومه (۱۴۰۵). نام‌آواها در گفتمان: رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب. مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران، ۱۴ (۱)، ۳۷-۵۴.

<http://doi.org/10.22126/jlw.2025.11649.1810>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه رازی

DOI: <http://doi.org/10.22126/jlw.2025.11649.1810>

۱- مقدمه

باوجود اینکه «نام‌آواها» جزو جهانی‌های زبانی محسوب می‌شوند (بردین، ۱۹۹۶)، در دستورهای توصیفی و مطالعات زبان‌شناختی، جایگاه نسبتاً کم‌اهمیتی دارند. ازاین‌رو، نام‌آواها در شمار حوزه‌هایی از زبان قرار می‌گیرند که کمتر مطالعه شده‌اند (تاموری و شوراپ، ۱۹۹۹، به نقل از کورتوییشی و اشتکائر، ۲۰۲۴: ۱) و پژوهش‌ها و منابع علمی مرتبط با آن‌ها در بیشتر زبان‌ها، به‌ویژه زبان فارسی، بسیار محدود است. این کم‌توجهی یا بی‌توجهی تاندازه‌ای در نبود تعریفی موردتوافق برای نام‌آواها بازتاب یافته است. هرچند پذیرفته شده است که نام‌آواها، تقلیدی از صداهای طبیعت هستند، دربارهٔ محدودۀ این توصیف، توافقی وجود ندارد. تعریف یادشده تنها تقلیدهای آوایی مستقیم، موسوم به «نام‌آواهای اولیه»^۴ مانند شُرُشُر، را دربرمی‌گیرد (کورتوییشی، ۲۰۲۰: ۲۰۱۹؛ لاینگ، ۲۰۱۹). این تعریف نام‌آوایی را شامل نمی‌شود که «نام‌آوای ثانویه»^۵ یا به تعبیر صفوی (۱۳۹۹) «نام‌آواژه» نامیده می‌شوند؛ این دسته نام‌آواها، مانند خورنش به معنای «خرخر کردن در خواب»، براساس نام‌آواهای اولیه شکل می‌گیرند (ن.ک. بولینگر، ۱۹۹۱؛ کادوکا، ۲۰۰۵).

به دلیل اختلاف نظر دربارهٔ ماهیت نام‌آواها و محدوده‌ای که دربرمی‌گیرند، برخی پژوهشگران کوشیده‌اند آن‌ها را براساس «کارکرد» دسته‌بندی کنند و تنوع عناصر این طبقه را نشان دهند. برای نمونه، دینگمانس و آکیتا^۹ (۲۰۱۶) نام‌آواها را به سه گروه «بیانی»^{۱۰}، «تقلیدی»^{۱۱} و «اندیشه‌آوا»^{۱۲} تقسیم کرده‌اند؛ بالین‌حال، هیتون^{۱۳} و دیگران (۱۹۹۵) بیان می‌کنند که نام‌آواها ممکن است برای بیان تقلید، بیان حالات درونی، بیان روابط اجتماعی، ویژگی‌های برجستهٔ اشیاء و فعالیت‌ها یا نشانگرهای گفتمانی (نقش‌نمای آهنگ‌کلام، بیان ارزیابی و احساس نسبت به چیزی) به کار روند.

علاوه بر نبود توافق نظر دربارهٔ ماهیت نام‌آواها و انواع آن‌ها، معنا و تعبیر معنایی عناصر نام‌آوا از پیچیدگی‌های مطرح درمورد این عناصر زبانی است. این مسئله معنایی در بیشتر پژوهش‌ها بدیهی فرض شده است؛ ازاین‌رو، توجه به آن بسیار کمتر از مبحث تعریف و طبقه‌بندی نام‌آواها بوده است و دربارهٔ نام‌آواهای زبان فارسی به ندرت به آن پرداخته شده است. نام‌آواها، که معمولاً برانگیزانندهٔ عواطف، حالات و احساسات هستند و به سبب شباهت یا تقلید نسبی از مصداق و تعبیر خود چنین تأثیری دارند، چالشی جدی برای فرضیهٔ نشانه‌شناختی سوسور^{۱۴} (۱۹۵۹) مبنی بر قراردادی و دلخواهی بودن رابطهٔ بین صورت آوایی و معنا به شمار می‌روند. افزون براین، هنوز به روشنی مشخص نیست این واحدهای زبانی دقیقاً چه چیز را رمزگذاری می‌کنند. در برخی از پژوهش‌ها، مانند کیتا^{۱۵} (۱۹۹۷)، بر تعبیر معنایی نام‌آواها تأکید شده است. برپایهٔ استدلال این مطالعات، باتوجه به ماهیت بیانی و کارکرد انعطاف‌پذیر نام‌آواها، تعریف دقیق معنایی آن‌ها دشوار است. در نتیجه، نام‌آواها عناصری چندمعنا در نظر گرفته می‌شوند که قادرند طیف گسترده‌ای از معانی وابسته به بافت را منتقل کنند. در کنار پژوهش‌هایی که در آن‌ها در چارچوب معنی‌شناسی، مسئلهٔ معنا در نام‌آواها تبیین شده است، شمار کمی از پژوهشگران مانند ساساموتو و جیکسون^{۱۶} (۲۰۱۶) با بررسی نام‌آواها از منظر کاربردشناسی کوشیده‌اند نشان دهند که معانی مختلف این عناصر زبانی در بافت شکل می‌گیرند.

براساس اطلاع نگارنده، نام‌آواهای زبان فارسی تاکنون از منظر کاربردشناسی بررسی نشده‌اند. ازاین‌رو، در پژوهش حاضر تلاش می‌شود با تحلیل کاربردشناختی عناصر نام‌آوای زبان فارسی در گفتمان به این پرسش پاسخ داده شود که نام‌آواها دقیقاً چه

1. H. Bredin
2. I. Tamori & L. C. Schourup
3. L. Körtvélyessy & P. Štekauer
4. primary onomatopoeia
5. C. E. Laing
6. secondary onomatopoeia
7. D. Bolinger
8. K. Kadooka
9. M. Dingemanse & K. Akita
10. expressive
11. mimetic
12. ideophone
13. L. Hinton
14. F. de Saussure
15. S. Kita
16. R. Sasamoto & R. Jackson

نوع محتوا یا مفهوم را رمزگذاری می‌کنند و معنای موردنظر گوینده از کاربرد نام آواها در بافت گفتمان چگونه بازیابی می‌شود؛ به بیان دیگر، این پرسش مطرح می‌شود که آیا نام آواها آن گونه که در برخی مطالعات ادعا می‌شود معنای مشخص و ازپیش تعیین شده‌ای دارند یا ممکن است در گفتمان، معانی متفاوتی منتقل کنند. به این منظور، با پیروی از تعریفی که برپایه آن نام آواها «واژه‌های ساده، غیراشتقاقی، غیرتصریفی و قراردادی شده شکل گرفته براساس تقلید مستقیم آواهای واقعیت‌های فرازبانی» تلقی می‌شوند (کورتوییشی و اشتکائر، ۲۰۲۴: ۳)، معنای بافتی عناصر نام آوای زبان فارسی در چارچوب رویکرد «کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب»^۱ (کارستون^۲، ۲۰۰۲، ۲۰۱۰، ۲۰۱۲؛ ویلسون^۳، ۲۰۰۳، ۲۰۰۴؛ ویلسون و کارستون، ۲۰۰۶، ۲۰۰۷) بررسی و نشان داده خواهد شد که چگونه معنای مدنظر نام آواها در بافت گفتمان بازیابی می‌شود. معانی متفاوتی که نام آواها در بافت‌های مختلف منتقل می‌کنند، می‌توانند در چارچوب شکل‌گیری «مفهوم موقعیتی»^۴ مطرح در رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب و طی «گسترش»^۵، «کاهش»^۶ یا هم‌زمان گسترش و کاهش واژگانی مفهوم رمزگذاری شده در یک بافت گفتمانی تبیین شوند.

۲- پیشینه پژوهش

آکیتا و پاردشی^۷ (۲۰۱۹) معتقدند مطالعات درباره نام آواها دست‌کم در سه گروه جای می‌گیرند: در مطالعات گروه نخست، به‌طور عمده، به تعریف و طبقه‌بندی نام آواها پرداخته شده و به این پرسش پاسخ داده شده است که عنوان نام آوا دقیقاً به چه عناصری اطلاق می‌شود. آثاری از اولمن^۸ (۱۹۶۲)، دینگمانس (۲۰۱۲)، کیتا (۱۹۹۷)، مینارد^۹ (۲۰۱۵) و یسپرسن^{۱۰} (۱۹۶۹) در این گروه جای می‌گیرند.

بخش درخور توجهی از مطالعات گروه دوم، به‌ویژه در حوزه زبان فارسی، به توصیف ویژگی‌های صوری و ساختاری نام آواها اختصاص یافته است. پژوهشگرانی مانند لاینگ (۲۰۱۹) و محمودی‌بختیاری (۲۰۲۴) کوشیده‌اند با تشریح ویژگی‌های ظاهری و فرایندهای واژه‌سازی دخیل در شکل‌گیری نام آواها، به قاعده‌مندی‌های منحصربه‌فرد زبانی آن‌ها دست یابند. درمیان این دسته از پژوهش‌های متمرکز بر فارسی، پژوهشگرانی مانند طارمیلر (۱۳۸۲)، مؤذنی و انصاری (۱۳۹۶) و محمدی و کمرخانی (۱۳۹۳) تنها به بررسی نام آواهای به‌کاررفته در متون ادبی پرداخته‌اند. برخی دیگر همچون ساسلی (۱۳۹۰)، داوری‌اردکانی و مغانی (۱۳۹۴)، کاظمی و ابراهیمی (۱۳۹۴) و اعتباری (۱۳۹۷) مقایسه‌ای بین ویژگی‌های ساختاری و صوری نام آواها در گویش‌ها و زبان‌های گوناگون انجام داده‌اند. در مواردی محدود، پژوهشگران علاوه بر پرداختن به الگوهای ساختاری، بُعد معنایی (و نه کاربردشناختی) این عناصر را نیز بررسی کرده‌اند و نشان داده‌اند که الگوی ساختاری چگونه در شکل‌گیری مفهوم نام آوا سهیم است. برای نمونه، گندمکار و مسگری (۱۴۰۰) تعبیر و طبقه‌بندی نام آواهایی را مطالعه کرده‌اند که حاصل انواع شیوه‌های «دوگان‌سازی»^{۱۱} هستند. برپایه نتایج مطالعه آن‌ها، انواع روش‌های دوگان‌سازی در شکل‌گیری مفاهیمی چون تأکید و برجستگی، تنوع و گوناگونی، تداوم و پیوستگی، شدت و بی‌ارزش‌بودن نقشی درخور توجه دارند. ابراهیم‌شریفی (۱۴۰۲) نیز با اشاره به کارکرد فرایند دوگان‌سازی در شکل‌گیری نام آواها و حضور نام آواها در نقش مولد در ساخت نام آواها، ساختار نام آواهای غیرعاطفی فارسی و روسی را بررسی کرده است. او با تأکید بر تفاوت روند اشتقاق نام آواها در این دو زبان ادعان می‌دارد که در زبان روسی این فرایندهای واژه‌سازی نقش مقوله‌ساز^{۱۲} دارند؛ درحالی‌که در زبان فارسی ابعاد معنایی دیگری

1. relevance-theoretic lexical pragmatics

2. R. Carston

3. D. Wilson

4. ad-hoc concept

5. broadening

6. narrowing

7. P. Pardeshi

8. S. Ullmann

9. M. E. M. Meinard

10. O. Jespersen

11. reduplication

12. category-building role

مانند شدت^۱، تحبیب^۲، کثرت^۳ و تنوع^۴ به معنای مقوله‌ای افزوده می‌شوند.

ویژگی‌های نشانه‌شناختی و نوع رابطه تصویرگونه بین صورت و مصداق نام‌آواها جنبه دیگری است که در مطالعات گروه سوم به آن پرداخته شده است. در این مطالعات، که بیشتر توصیفی هستند، از منظر رویکرد نمادگرایی آوایی^۵، مسئله تصویرگونگی^۶ نام‌آواها و واژگانی‌شدگی آن‌ها بررسی شده و تلاش شده است تا براساس نوع رابطه بین صورت و مصداق واژه نام‌آوا، انواع مختلف نام‌آواها از یکدیگر متمایز شوند (فلایکس^۷، ۲۰۰۲؛ کادوکا، ۲۰۰۵). فرضیه رویکرد نمادگرایی آوایی بر وجود رابطه‌ای نظام‌مند بین آوا و معنا تأکید دارد. مسگری و گندمکار (۱۴۰۲) نیز باتکیه بر این فرضیه و در پی شناسایی انواع نام‌آواهای زبان فارسی کوشیده‌اند الگوهای تصویرگونه بین صورت زبانی نام‌آواها و مصداق آن‌ها را تعیین و تبیین کنند. برپایه مطالعه آن‌ها، نام‌آواهای زبان فارسی در شش گروه دسته‌بندی شده‌اند. همچنین براساس این مطالعه، نام‌آواها را مانند فوسف‌کار پربسامدترین و نام‌آواهای مستقیم غیرواژگانی مانند خخ‌خخ به معنی «ضربان، جنبش و حرکت نبض» کم‌بسامدترین الگوهای رایج در میان نام‌آواهای زبان فارسی هستند.

شایان ذکر است، فرض اصلی در میان پژوهشگران دارای «رویکرد نمادگرایی آوایی»، وجود رابطه‌ای نظام‌مند بین معنا و آوا است. با این حال، باتوجه به تحلیل‌هایی که در این پژوهش ارائه خواهد شد، فرض وجود چنین رابطه‌ای بین صورت و معنای نام‌آواها پذیرفتنی نیست. گاه نام‌آواها توانایی برانگیختن برخی احساسات و عواطف دیگر را نیز دارند؛ بنابراین، شنونده یا خواننده باید فراتر از معنای مستقیم و در دسترس، به تفسیر آن‌ها بپردازد. این امکان نیز وجود دارد که نام‌آوایی خاص، در بافت‌های مختلف، معانی متفاوت داشته باشد. برای نمونه، نام‌آوای چپ‌چپ براساس فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۹۸) می‌تواند به «آواز راه‌رفتن در زمینی که آب کمی در آن باشد یا صدای حاصل از راه‌رفتن با شلوار خیس» اشاره کند. با این حال، جست‌وجویی ساده در فضای وب نشان می‌دهد که کاربرد این نام‌آوا بسیار گسترده‌تر است؛ برای مثال، چپ‌چپ می‌تواند در مفاهیم پیش‌رو به کار رود: «صدای بوسیدن»؛ «آخه تو که الان باید تو مدرسه باشی نه سر چهارراه دستمال بفروشی و چپ‌چپ می‌بوسیدی» (روزنامه پیام عسلویه)؛ «صدای جوشیدن و پاشیدن مایع غلیظ»؛ «آب گوجه‌فرنگی باید آنقدر بجوشد تا غلیظ شده و رب چپ‌چپ به هوا پرت شود (شرکت آدرینا ارگانیک)»؛ «صدای دست‌زدن»؛ «نیشم تا بناگوشم باز شده بود و چپ‌چپ دست می‌زدم (واتپد)». بنابراین، اگر واقعاً رابطه‌ای نظام‌مند بین صورت آوایی و مفهوم نام‌آواها وجود داشته باشد، چگونه نام‌آوای چپ‌چپ می‌تواند هم‌زمان به همه مفاهیم یادشده اشاره کند؟

علاوه بر سه دسته پژوهش یادشده که عمدتاً با تأکید بر ویژگی‌های صوری نام‌آواها انجام شده‌اند، در پژوهش‌هایی اندک، پژوهشگران به‌طور خاص بر معنای نام‌آواها متمرکز شده‌اند و بیشتر از منظر معنی‌شناسی به معنای نام‌آواها پرداخته‌اند. برخی زبان‌شناسان، همچون پیشکفسکی^۸ (۱۹۵۶)، به نقل از ابراهیم‌شریفی، (۱۴۰۲: ۷)، معتقدند به دلیل تفکیک‌ناپذیری صورت و معنا در نام‌آواها، این عبارات «واژه» به شمار نمی‌روند و معنای لغوی ندارند. در مقابل، شانسکی و تیخونوف^۹ (۱۹۸۷)، به نقل از ابراهیم‌شریفی، (۱۴۰۲: ۷) بر این باورند که معنای نام‌آواها در آواهای سازنده آن‌ها نهفته است. از این رو، معنای لغوی آن‌ها با دیگر واژه‌ها تفاوت دارد و حتی خارج از بافت درک می‌شود. در دسته دیگری از مطالعات، پژوهشگرانی مانند آکیتا (۲۰۱۳) و شوچیمورا^{۱۰} (۲۰۰۱) معنای نام‌آواها را بررسی کرده‌اند. آن‌ها با تأکید بر ابهام معنایی نام‌آواها و این واقعیت که اغلب آن‌ها معانی متفاوتی منتقل می‌کنند، نام‌آواها را عناصری چندمعنا معرفی کرده و کوشیده‌اند ماهیت چندمعنایی آن‌ها را در چارچوب «بسط معنایی»^{۱۱} تبیین کنند. باتکیه بر مفهوم بسط معنایی، به‌طور ضمنی، می‌توان گفت که یک معنای هسته‌ای وجود دارد که معنای

1. intensity
2. endearing
3. plurality
4. diversity
5. sound-symbolism approach
6. iconicity
7. M. Flyxe
8. A. M. Peshkovsky
9. N. M. Shansky & A. N. Tikhonov
10. N. Tsujimura
11. semantic extension

دیگر از آن مشتق می‌شوند. در این دیدگاه، آن معنای هسته‌ای حاصل پیوند نظام‌مند بین آوا و معنا است؛ درحالی‌که دیگر معنای، عناصر غیرهسته‌ای و انتخابی دارند که آن‌ها را متمایز می‌کند. روشن است که در این دیدگاه نیز نقش بافت و استنباط کاربردشناختی در فرایند تعبیر شنونده نادیده گرفته می‌شود.

در بیشتر پژوهش‌ها، فرض رابطه‌ای نظام‌مند بین صورت آوایی و معنای نام‌آواها به‌صراحت یا به‌صورت ضمنی پذیرفته شده و تلاش شده است معنای این عناصر در حوزه معنی‌شناسی تحلیل و تبیین شود؛ حوزه‌ای که در آن معنای رمزگذاری‌شده زبانی بررسی می‌شود. در مقابل، در پژوهش‌هایی اندک، مانند ساساموتو (۲۰۱۹، ۲۰۲۱) و ساساموتو و جیکسون (۲۰۱۶)، ضمن تأیید تأثیرات بافتی بر معنای نام‌آواها (ن.ک.، تراتانی^۱، ۲۰۰۵؛ کیتا، ۱۹۹۷)، به نقش استنباط کاربردشناختی در تعبیر توجه شده است. در این مطالعات که بیشتر بر نام‌آواهای زبان ژاپنی متمرکز است، پژوهشگران در تلاش برای تبیین نقش نام‌آواها در ارتباط، آن‌ها را در چارچوب کاربردشناسی بررسی کرده و اذعان داشته‌اند که آنچه نام‌آواها در ارتباط بیان می‌کنند، تاندازه‌ای مبهم و کاملاً «بافت‌وابسته»^۲ است. از آنجاکه به ابعاد کاربردشناختی و تعبیر معنای گفتمانی نام‌آواهای زبان فارسی در مطالعات پیشین کمتر توجه شده است، در پژوهش پیش‌رو تلاش شده است از منظر رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب به تحلیل معنای گفتمانی نام‌آواهای زبان فارسی پرداخته شود.

۳- مفاهیم نظری

۳-۱ نظریه تناسب

«مدل‌های رمزبنیاد»^۳، از زمان ارسطو، برای تبیین مسئله انتقال معنا در ارتباط مطرح شده‌اند. در این مدل‌ها، ارتباط به‌گونه‌ای تبیین می‌شود که گوینده پیام خود را با نشانه‌ها رمزگذاری می‌کند و مخاطب، که نسخه‌ای از این رمزها را در ذهن دارد، آن را رمزگشایی می‌کند. با این حال، از دهه ۱۹۶۰ میلادی، در کاربردشناسی زبان این دیدگاه مطرح شد که مدل‌های رمزبنیاد برای تبیین کامل تعاملات زبانی ساده‌انگارانه هستند و از نظر شناختی، خلأیی بین معنای «کم‌تعیین‌شده»^۴ زبانی و معنای موردنظر گوینده وجود دارد که تنها با استنباط کاربردشناختی پُر می‌شود (واواشفسکا^۵، ۲۰۱۵). به بیان دیگر، معنا در ذهن ثابت نیست و در فرایند ارتباط به‌طور پیوسته بررسی، بازبینی و بازسازی می‌شود (ویلسون و کارستون، ۲۰۰۶). این مسئله به‌طور ضمنی تمایز بین اطلاعات مرتبط با معنی واژگانی واژه‌ها و اطلاعات بافتی را نشان می‌دهد و بیانگر نوعی تقسیم‌کار بین معنی‌شناسی و کاربردشناسی است (بلاتنر^۶، ۱۹۹۸). این تمایز که نقطه آغاز نظریه گرایس^۷ (۱۹۷۵، ۱۹۸۹) نیز محسوب می‌شود، در دهه ۱۹۸۰، به طرح نظریه تناسب^۸ اسپربر^۹ و ویلسون (۱۹۸۶، ۱۹۹۵)، از گرایش‌های مطرح در حوزه مطالعه ارتباط، منجر شد. اسپربر و ویلسون (۱۹۸۶، ۱۹۹۵) نتیجه گرفتند که همه راهکارهای مطرح در «اصل همکاری گرایس»^{۱۰}، بر «راهکار ارتباط»^{۱۱} و تناسب مبتنی هستند. به بیان دیگر، راهکار ارتباط و تناسب زیربنای همه راهکارهای اصل همکاری و هر نوع تعامل زبانی است. در نظریه تناسب، «ارتباط» فرایندی است که طی آن گوینده سرنخ‌هایی معنایی ارائه می‌دهد و شنونده آن‌ها را تفسیر می‌کند. براساس این نظریه، حوزه زبان تنها صورت‌های منطقی کم‌تعیین‌شده معنا را تولید می‌کند و در حوزه کاربردشناسی است که این صورت‌ها غنی‌تر می‌شوند و نیت و افکار گوینده را دربرمی‌گیرند (کارستون، ۲۰۰۲؛ مرمریدو^{۱۲}، ۲۰۰۰). فرض بر این است که معنای رمزگذاری‌شده در عبارات زبانی، محتوای منتقل‌شده را کم‌تعیین می‌کند؛ از این‌رو، استنباط کاربردشناختی نقشی اساسی در بازیابی منظور گوینده دارد. این استنباط کاربردشناختی بر سرنخ‌های بافتی استوار است؛ به این معنا که شنونده برای هر محرک،

1. K. Toratani

2. context dependent

3. code model

4. underspecified

5. E. Wałaszewska

6. R. Blutner

7. P. Grice

8. relevance theory

9. D. Sperber

10. Grice's cooperative principle

11. maxim of relation

12. S. A. Marmaridou

فرضیه‌هایی درباره تعبیر آن ارزیابی می‌کند و باتوجه به دسترس‌پذیری آن‌ها، نخستین فرضیه‌ای را می‌پذیرد که انتظارات تناسب و مرتبط‌بودن را برآورده کند (اسپربر و ویلسون، ۱۹۹۵). بنابراین، دیدگاه محوری نظریه تناسب بر این باور استوار است که کاربرد زبان در انسان بر اصل تناسب مبتنی است و نظام شناختی او به افزایش تناسب از راه ارتباط گرایش دارد. در نظریه تناسب، این مسئله در قالب دو اصل مطرح می‌شود: «اصل شناختی تناسب»^۱ (نظام شناختی انسان به‌سوی افزایش تناسب میل دارد) و «اصل ارتباطی تناسب»^۲ (پاره‌گفت‌ها انتظارات تناسب بهینه را ایجاد می‌کنند) (ویلسون و اسپربر، ۲۰۰۴: ۶۱۰-۶۱۲). اصل ارتباطی بر این دیدگاه مبتنی است که پاره‌گفت‌ها به‌طور خودکار انتظاراتی را ایجاد می‌کنند که مخاطب را به‌سوی تعبیر منظور گوینده هدایت می‌کنند. اصل شناختی نیز بر این نکته دلالت دارد که شنونده در فرایند تعبیر منظور گوینده، فرضیه‌های تعبیری را به‌ترتیب دسترس‌پذیری بررسی می‌کند و تعبیری را برمی‌گزیند که انتظارات تناسب را برآورده کند (واواشفسکا، ۲۰۱۵).

۳-۲ کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب

به‌طور کلی، در کاربردشناسی واژگانی، از زیرحوزه‌های کاربردشناسی زبان، تلاش می‌شود به این پرسش پاسخ داده شود که چگونه معنی واژه‌ها که به‌لحاظ زبانی مشخص است، در کاربرد، بسته به بافت گفتمان اصلاح و تعدیل می‌شود و چگونه کاربران زبان عناصر واژگانی را به‌گونه‌ای به کار می‌گیرند که علاوه بر معنای تحت‌اللفظی، معانی تلویحی و ضمنی را براساس بافت منتقل کنند (کارستون، ۲۰۰۲، ۲۰۱۰). در حوزه کاربردشناسی واژگانی، پژوهشگران می‌کوشند پدیده‌های کاربردشناختی مرتبط با کم‌تعیین‌شدگی معنایی عناصر واژگانی را تبیین کنند و نشان دهند که شنوندگان چگونه بین مفهوم رمزگذاری‌شده و مفهوم بیان‌شده هنگام کاربرد کلمه، ارتباط برقرار می‌کنند و خلأ موجود را پر می‌کنند. رویکردی که نخست بالاتر (۱۹۹۸) مطرح کرد، امروزه دست‌کم سه چارچوب نظری متفاوت را دربرمی‌گیرد: «کاربردشناسی واژگانی نوگرایسی»^۳ (لویسن، ۲۰۰۰؛ هورن، ۱۹۸۹)؛ «کاربردشناسی واژگانی نوگرایسی مبتنی بر نظریه بهینگی»^۴ (بالاتر، ۱۹۹۸، ۲۰۰۰) و «کاربردشناسی واژگانی پساکرایسی مبتنی بر نظریه تناسب» (کارستون، ۲۰۰۲، ۲۰۱۰؛ ویلسون، ۲۰۰۳، ۲۰۰۴).

در نسخه سوم کاربردشناسی واژگانی که برپایه نظریه تناسب شکل گرفته است و چارچوب نظری پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد، تعیین منظور گوینده تاحد زیادی به سازوکارهای تعبیر کاربردشناختی وابسته است. ازاین‌رو، معنای پاره‌گفت‌ها و رمزگذاری‌های زبانی نمی‌تواند با رمزگردانی مفاهیم به دست آید، بلکه به‌کمک سازوکارهای کاربردشناختی صورت می‌گیرد و جست‌وجوی تناسب، فرایندهای کاربردشناسی واژگانی را به حرکت درمی‌آورد. به‌بیان دیگر، ترکیب تأثیرات شناختی، مفهوم رمزگذاری‌شده واژگانی، دیگر مفاهیم رمزگذاری‌شده در پاره‌گفت و اطلاعات بافتی، شنونده را قادر می‌سازد تا منظور گوینده را رمزگردانی کند؛ این فرایند رمزگردانی هنگامی پایان می‌یابد که شنونده معنای موردنظر گوینده را دریابد و جست‌وجوی تناسب را متوقف کند (ویلسون و کارستون، ۲۰۰۷). براساس رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب، درک واژه‌ها در تعامل زبانی مستلزم فرایند ساخت مفهومی موقعیتی است که بر مبنای اطلاعات موجود در مدخل دایره‌المعارفی مفهوم رمزگذاری‌شده شکل می‌گیرد؛ فرایندی که انتظارات تناسب شنونده آن را محدود می‌کند. بدیهی است برون‌داد این فرایند، مفهومی موقعیتی است که باید به‌صورت استنباطی و در موقعیت مشتق شود. ازاین‌رو، مفاهیم موقعیتی مفاهیمی هستند که شنونده آن‌ها را به‌صورت کاربردشناختی و طی فرایند درک پاره‌گفت می‌سازد. توصیف این مفاهیم با عنوان «موقعیتی» نشان می‌دهد که این مفاهیم به‌لحاظ زبانی ازپیش‌تعیین‌شده نیستند، بلکه به‌صورت برخط و در پاسخ به انتظاراتی ساخته می‌شوند که در بافت‌های مشخص به‌لحاظ متناسب‌بودن شکل می‌گیرند (کارستون، ۲۰۰۲). بنابراین، در یک بافت معین، دسترسی به مفاهیم موقعیتی طی فرایند هم‌زمان استنباط کاربردشناختی فراهم می‌شود؛ این مفاهیم با آن دسته از مفاهیمی متمایز می‌شوند که در فرایند رمزگردانی واژگانی به دست می‌آیند. برای تمایز این مفاهیم موقعیتی از مفاهیم رمزگذاری‌شده واژگانی بافت‌مستقل، این مفاهیم با نشانه ستاره مشخص می‌شوند. گفتنی است مفاهیمی که در فرایند ساخت مفهوم موقعیتی مشتق می‌شوند، ممکن است

1. cognitive principle of relevance

2. communicative principle of relevance

3. neo-Gricean lexical pragmatics

4. S. Levinson

5. L. R. Horn

6. neo-Gricean optimality-theoretic lexical pragmatics

مشخص‌تر یا کلی‌تر از مفهوم رمزگذاری شده باشند؛ به بیان دیگر، مصداق این مفاهیم می‌تواند زیرمجموعه‌ای مشخص‌تر یا مجموعه‌ای کلی‌تر از مصداق‌های مفهوم رمزگذاری شده باشد؛ همچنین ممکن است دامنه این مصداق به صورت ترکیبی یعنی گسترده‌تر از مصداق واژگانی و محدودتر از آن باشد.^۱

باتوجه به اینکه مفهوم منتقل شده می‌تواند مشخص‌تر یا کلی‌تر از مفهوم رمزگذاری شده باشد، فرایند ساخت مفهوم موقعیتی ممکن است با درجه‌ها و مسیرهایی متفاوت از گسترش، کاهش یا هم‌زمان گسترش و کاهش معنای زبانی رمزگذاری شده همراه شود. از آنجاکه هدف شنونده همواره استخراج تضمن‌های کافی با کمترین تلاش و پردازش ذهنی است؛ به گونه‌ای که انتظارات تناسبی حاصل از پاره‌گفت در آن بافت برآورده شوند، فرایندهای کاهش و گسترش واژگانی در مسیر جست‌وجوی تناسب فعال می‌شوند و با تحقق این انتظارات پایان می‌یابند.

در این بین، «کاهش واژگانی» به استفاده از یک واژه برای انتقال مفهومی مشخص‌تر و در نتیجه، دستیابی به مصداقی محدودتر از مفهوم رمزگذاری شده دلالت دارد. برای نمونه، تعبیر جمله خرید خانه برای کسی که «پول» دارد، ساده است، مستلزم کاهش واژگانی است. تعبیر تحت‌اللفظی این جمله آن است که خرید خانه برای کسی که «هر مقدار پولی» دارد، ساده است. باین حال، در نتیجه کاهش واژگانی، تعبیری متناسب‌تر و اطلاع‌رسان‌تر (و ممکن‌تر) به دست می‌آید؛ به این معنا که منظور گوینده این است که خرید خانه برای کسی که «مقدار مناسبی پول» دارد، ساده است. روشن است که بافت گفتمان و انتظارات کاربردشناختی به شدت بر مسیر کاهش واژگانی اثر می‌گذارند.

در مقابل، گسترش واژگانی به استفاده از یک واژه برای انتقال مفهومی کلی‌تر از مفهوم رمزگذاری شده اشاره دارد. در نسخه‌های جدیدتر کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب، «تقریب»^۲، «مبالغه»^۳ و «استعاره»^۴ زیرگونه‌هایی از گسترش واژگانی تلقی می‌شوند که تفاوت آن‌ها به طور عمده در میزان گسترش مرجع زبانی مشخص شده است. به بیان دیگر، این تفاوت در میزان فاصله‌گیری از مفهوم رمزگذاری شده زبانی هنگام تعبیر آشکار می‌شود. در تقریب، واژه‌ای با مفهوم نسبتاً مشخص به میزانی بسط می‌یابد تا مجموعه‌ای از عناصر را دربرگیرد؛ مجموعه‌ای که اگر به طور صریح بیان شوند، خارج از دامنه مرجع زبانی مشخص شده قرار می‌گیرند. برای نمونه، در جمله این سالن هزار نفر ظرفیت دارد، واژه «هزار» مفهومی نسبتاً مشخص دارد؛ اما در بافتی معین می‌تواند به صورت تقریب درک شود؛ مانند این سالن تقریباً/نزدیک به/حدود هزار نفر ظرفیت دارد. باین حال، مبالغه با درجه بیشتری از گسترش واژگانی همراه است؛ به گونه‌ای که شنونده باید به میزان بیشتری از معنای رمزگذاری شده فاصله بگیرد تا پیام را درک کند. برای نمونه، اگر جمله بطری خالی است، در بافتی بیان شود که گوینده قصد داشته باشد نشان دهد که فردی بیش از آنچه انتظار می‌رود از مایع درون بطری نوشیده است، این جمله به صورت مبالغه درک می‌شود و گسترش واژگانی واژه «خالی» را در پی دارد. در نهایت، استعاره نسبت به مبالغه نسخه افراطی‌تری از گسترش واژگانی است که فاصله بیشتری از معنای رمزگذاری شده را شامل می‌شود (پیلکینگتون^۵، ۲۰۰۰). برای نمونه، در جمله پرسپولیس شیر، معنای رمزگذاری شده واژه «شیر» به حیوان اشاره دارد؛ باین حال، در بافت، این جمله استعاری است و این معنا را بیان می‌کند که پرسپولیس توانایی و قدرت زیادی دارد و قهرمان است. این کاربرد واژه «شیر» بسط استعاری مقوله شیر به مفهوم موقعیتی *شیر را به همراه دارد. نوع دیگری از گسترش واژگانی «بسط مقوله»^۶ نامیده می‌شود که طی آن یک نام تجاری یا نام شخصیت مشهور برای اشاره به مقوله‌ای گسترده‌تر، شامل محصولات یا نام‌های تجاری کم‌شناخته‌شده و کم‌اعتبار یا افرادی با ویژگی‌های مشابه، به کار می‌رود.

۴- روش پژوهش

در پژوهش پیش‌رو برای گردآوری پیکره‌ای از نام‌آواهای زبان فارسی، نخست با مرور مدخل‌های فرهنگ نام‌آواها در زبان

۱. مفهوم موقعیتی، که یکی از مفاهیم نظری این رویکرد است، برگرفته از مفهومی در روان‌شناسی است که بارسالو (۱۹۸۷) مطرح کرد. به باور او، محتوای یک مقوله در یک موقعیت مشخص، با دستیابی به یک سرنمون یا کلیشه از پیش تعیین شده مشخص نمی‌شود، بلکه این محتوا به صورت برخط و بافت‌مقید، براساس اطلاعات دایره‌المعارفی ساخته می‌شود که دسترسی به آن‌ها از فردی به فرد دیگر و از موقعیتی به موقعیت دیگر متفاوت است.

2. approximation

3. hyperbole

4. metaphor

5. A. Pilkington

6. category extension

فارسی (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵) فهرستی از این نام‌آواها استخراج شد. سپس با جست‌وجوی این نام‌آواها در موتور جست‌وجوی گوگل و مراجعه به وب‌نوشت‌ها، تارنماها و صفحات مرتبط در توییتر و تلگرام، کاربرد آن‌ها در جمله به‌طور دقیق بررسی شد و پاراگراف دارای جمله موردنظر برای دستیابی به بافت کاربردی نام‌آوا ثبت شد. درنهایت، نمونه‌های گردآوری‌شده از منظر کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب تحلیل شدند و امکان گسترش واژگانی، کاهش واژگانی یا ترکیبی از هر دو در تعبیر آن‌ها بررسی شد.

۵- تحلیل داده‌ها

در این بخش، باتکیه بر مفاهیم نظری رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب، نمونه‌هایی از نام‌آواهای زبان فارسی تحلیل می‌شود. در این تحلیل نشان داده می‌شود که عناصر نام‌آوا نیز می‌توانند با همان فرایندهای تعبیر کاربردشناختی یادشده تعبیر شوند؛ به گونه‌ای که معنای رمزگذاری‌شدهٔ زبانی نام‌آواها در بافتی مشخص، فرایند ساخت مفهوم موقعیتی را فعال می‌کند. نخست چند نمونه از کاربرد نام‌آوای پت‌پت به معنای «صدای فتیلهٔ چراغ چون روغنش تمام شود یا در آن آب باشد» (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۶۱) بررسی می‌شود. به نمونه‌های (۱) تا (۵) توجه کنید:

۱. [تندتند]^۱ رخت می‌شستم، می‌چلاندم و روی بند می‌انداختم. چراغ پت‌پت می‌کرد و فوزی حرف می‌زد (خلوت).
۲. اتفاقی نمناک که زیلوی پاره و رختخوابی پاره‌تر و نور شمعی که پت‌پت می‌کرد، [تزیینات] خانه‌اش بود (آبتاب، ۱۴۰۳).
۳. یک‌دفعه وسط یکی از این راه‌های فرعی تاکسی پت‌پت کرد و ایستاد. از راننده پرسیدم: «چی شد؟» (اعتماد).
۴. با من از این شوخی‌ها نکنید، من قلبم ضعیفه یهو دیدید پت‌پت کردم، افتادم مُردم (کافه‌سینما).
۵. مادر بزرگ پیر شده بود؛ حافظه‌اش را از دست داده بود و یک روز بدون هیچ سروصدایی پت‌پت کرد و سوخت و دود کرد (عمویادگار).

در نمونه (۱)، نام‌آوای پت‌پت دقیقاً همان معنای تحت‌اللفظی مطرح‌شده در فرهنگ نام‌آواها را منتقل می‌کند. در نمونه (۲)، این نام‌آوا به صدای سوختنِ کم‌جانِ شمع اشاره دارد. در نمونه (۳)، این نام‌آوا تقلیدی از صدای موتور درحال خاموش شدن اتومبیل است. در مقابل، در نمونه‌های (۴) و (۵)، این نام‌آوا در تعبیری استعاری به انسان درحال فوت اشاره می‌کند. کاربرد پت‌پت در نمونه‌های (۱)، (۲) و (۳) یک ویژگی مشترک دارد؛ در هر سه نمونه، این نام‌آوا تقلیدی از صدای تکرارشوندهٔ حاصل از روشن‌بودن اما کم‌جان‌بودنِ چراغ، شمع یا موتور ماشین است. می‌توان گفت این معنا، همان مفهوم رمزگذاری‌شدهٔ زبانی نام‌آوای پت‌پت است که در فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی تنها به صدای سوختن فتیلهٔ چراغ اشاره دارد. باین‌حال، در دو نمونه (۴) و (۵)، مفهوم پت‌پت دیگر تقلیدی از صدای سوختنِ چراغ یا شمع نیست، بلکه در فرایند ساخت مفهوم موقعیتی متناسب با بافت، گسترش واژگانی (از نوع استعاری) می‌یابد و تعدیل می‌شود. نتیجهٔ این فرایند، شکل‌گیری مفهوم موقعیتی *پت‌پت است که شیوهٔ جان‌سپاری فرد و نفس‌های کوتاه آخر او را توصیف می‌کند.

همانند نام‌آوای پت‌پت، نام‌آوای تاپ به‌صورت تحت‌اللفظی «صدای افتادن چیزی بر جایی» را منتقل می‌کند (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۶۸)؛ اما به نظر می‌رسد در بافت‌های مختلف، مفاهیم موقعیتی متفاوت را بیان می‌کند. به نمونه‌های (۶) تا (۹) توجه کنید:

۶. گربه کوچولو تا خواست میومو کند تاپ افتاد روی زمین و قل خورد توی جوی آب (چشمه).
۷. یهو تاپ وایساد، اومد کنارم نشست و گفت من اگه نفهمم حالت بده پس کی باید بفهمه (تست‌چی).
۸. تا لباس پوشیدم تاپ گفت: سیاه گر سرخ بپوشد خر بخندد (بینگ‌بگ دلی).
۹. بارها دیده شده که در ابتدای داستان موهای شخصیت به‌طور مثال مشکی توصیف شده و پس از فعل و انفعالاتی که در داستان به وجود [می‌آد]، در طی یک حرکت بروسل‌وارانه، اکسیدان خالی [می‌شه] رو موهاش و یهو تاپ تو استخر با موهای بلوند پیداش می‌کنی (وات‌پد).

آنچه در همهٔ کاربردهای نام‌آوای تاپ در نمونه‌های (۶) تا (۹) مشاهده می‌شود، بیان شیوهٔ انجام یا رخ‌دادن چیزی است. می‌توان گفت این مفهوم، همان معنای رمزگذاری‌شدهٔ نام‌آوای تاپ است. در میان نمونه‌های (۶) تا (۹)، معنای نام‌آوای تاپ تنها

۱. واژه‌هایی که داخل قلاب قرار دارند، براساس دستور خط فارسی اصلاح شده‌اند.

در نمونه (۶) به مفهوم یادشده کاملاً نزدیک و تقلید صدای حاصل از افتادن گربه است. اگرچه در دیگر بافت‌ها، این معنای رمزگذاری شده تعدیل می‌شود، در نهایت، مفهوم بازیابی شده برای انتقال مفهوم موردنظر گوینده متناسب‌تر است. در نمونه‌های (۷)، (۸) و (۹)، مفهوم نام‌آوای *تاپ* تعدیل می‌شود و مفهوم موقعیتی **تاپ* شکل می‌گیرد که گسترده‌تر از کاربرد تحت‌اللفظی آن است و به نوعی به صورت استعاری به کار می‌رود. در این سه نمونه، نام‌آوای *تاپ* دیگر صدای افتادن شیئی بر جایی نیست، بلکه بیانگر رخداد یا کنشی ناگهانی و غیرمنتظره است. البته این مفهوم هم‌زمان در هر بافت بار دیگر تعدیل می‌شود تا معنایی مشخص‌تر به دست دهد. برای مثال، در نمونه (۷)، این نام‌آوا توصیف‌کننده ماهیت توقیفی ناگهانی و یک‌باره است. در نمونه (۸)، این نام‌آوا به گفته‌ای غیرمنتظره و پیش‌بینی نشده دلالت دارد و در نمونه (۹)، بیانگر تغییر ناگهانی و غیرمنتظره رنگ موی فردی است.

همان‌گونه که در نمونه‌های (۱۰) تا (۱۴) مشاهده می‌شود، نام‌آوای *جزجز* نیز که به صورت تحت‌اللفظی به معنی «صدای روغن هنگام جوشیدن یا سوختن» و «صدای دیگ هنگام بریان کردن گوشت و دنبه» است (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۶۹)، در بافت‌های مختلف، مفاهیم موقعیتی متفاوتی منتقل می‌کند:

۱۰. غاز سرخ می‌شد، صدای *جزجز* روغن داغ و بوی ادویه و پیاز، زندگی آورده بود (میچکاکلی).
 ۱۱. دیروز وقتی داشت *جزجز* می‌کرد همین دکتر سبیلو می‌زد پشتش و بهش دلگرمی می‌داد (ایران گلوبال).
 ۱۲. هنوز داغ دهن کجی‌های آن پسرکان [به اصطلاح با فرهنگ] بر گوشم *جزجز* می‌کرد (نوگرا).
 ۱۳. او رفت و دلی ماند که *جزجز* می‌کرد (دست نبشته‌ها).
 ۱۴. بیخود نبود که نه [اون‌طور] *جزجز* می‌کرد که زن این پسر نشو (رمانکده).
- در نمونه (۱۰)، نام‌آوای *جزجز* در معنای تحت‌اللفظی به کار رفته است و در اصل، «تقلیدی از صدای جوشیدن روغن در دیگ» است. در دیگر نمونه‌ها، تعبیر این نام‌آوا مستلزم تعدیل معنای رمزگذاری شده و شکل‌گیری مفهوم موقعیتی **جزجز* است؛ مفهومی که با بافت و مفهوم مدنظر گوینده همخوان و متناسب است. به بیان دیگر، در نمونه‌های (۱۱) تا (۱۴)، مفهوم نام‌آوای *جزجز* گسترش می‌یابد؛ به گونه‌ای که این مفهوم به صورت استعاری بیانگر واکنش نشان دادن و بی‌تفاوت نبودن است. این مفهوم موقعیتی در هر بافت نیز تعدیل می‌شود تا معنایی دقیق‌تر و متناسب‌تر شکل گیرد. در نمونه (۱۱)، با شکل‌گیری مفهوم موقعیتی **جزجز*، درماندگی و سردرگمی فرد توصیف می‌شود. در نمونه (۱۲) نیز مفهوم موقعیتی **جزجز* به رنجش ناشی از یادآوری حرفی ناخوشایند دلالت دارد؛ درحالی‌که در نمونه‌های (۱۳) و (۱۴)، این مفهوم موقعیتی به ترتیب حالت مشتاقی بودن و اصرار و تقلا کردن فرد را نشان می‌دهد.

انتقال و شکل‌گیری مفهوم موقعیتی در کاربردهای گوناگون نام‌آوای *دارام‌بودرومب* و صورت‌های مختلف آن نیز مشاهده می‌شود. به نمونه‌های (۱۵) تا (۱۸) توجه کنید:

۱۵. گفت آخه من که همیشه دارم دارم می‌افتم. همه گفتند آهان و خواستند برونند کنار ولی دیر شده بود و دارام‌بودرومب افتاد روی سر همه (شازده کوچولو).
۱۶. کجای تاریخ [این قدر] منت و دارام‌بودرومب حول یک کاسه آش نذری قابل قبول شناخته شده است (آزادی بیان).
۱۷. با این همه دارام‌بودرومب این همه بچه سندروم داون متولد شدن (خبر فوری).
۱۸. عمه‌ام [می‌آد] کنار مامانم بهش [می‌گه] فلان خانم، خوب نیست آدم این همه دارام‌بودرومب داشته باشه آخه آخرشم جاش اینجاست (نی‌نی سایت).

در نمونه (۱۵)، نام‌آوای *دارام‌بودرومب* معنای تحت‌اللفظی خود را منتقل می‌کند؛ این نام‌آوا «تقلیدی از صدای افتادن و برخورد اشیاء با یکدیگر» است. البته در فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی، نام‌آوای *دارام‌بودرومب* و صورت‌های گوناگون آن مانند *دلا‌م‌بودرومب*، *دارام‌دوروم* و *دام‌بودرومب* سروصدای ناشی از نواختن انواع ساز و نقاره را توصیف می‌کنند. با این حال، در دیگر نمونه‌ها، این نام‌آوا تقلیدی از صدایی در طبیعت نیست و تعبیر معنای بافتی آن به ساخت مفهومی موقعیتی نیاز دارد. به طور مشخص، در نمونه‌های (۱۶) و (۱۷) به نظر می‌رسد عنصر نام‌آوای *دارام‌بودرومب* (*دارام‌دوروم*) فرایند ساخت مفهوم موقعیتی

***دارامب‌ودرومب** را فعال می‌کند؛ این فرایند با کاهش واژگانی معنای این عنصر و شکل‌گیری مفهوم سروصدا، غوغا و هیاهو همراه است. در نمونه (۱۸) نیز مفهوم موقعیتی ***دارامب‌ودرومب** شکل می‌گیرد که برخلاف دو نمونه پیشین به نظر می‌رسد با گسترش واژگانی (از نوع استعاری) همراه است و معنای «برووبیا» و «اذیت‌وآزار» را منتقل می‌کند. در نمونه‌های (۱۹)، (۲۰) و (۲۱) نیز می‌توان ماهیت چندمعنای نام‌آوای خش‌خش را مشاهده کرد. چنان‌که در فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی اشاره شده است، این نام‌آوا «صدای حاصل از به‌هم‌خوردن جامه، کاغذ و مانند آن» را توصیف می‌کند (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۱۰۷).

۱۹. صدای خش‌خش [برگ‌ها] به من یادآوری می‌کند که طبیعت همیشه در حال تغییر است (مثبت یک).

۲۰. مرد دست کشید به روی محاسن بلند سپید و سیاهش و بی‌سیم خش‌خش کرد (همشهری آنلاین).

۲۱. [همه] لحظه‌های پایانی پاییزتون پُر از خش‌خش آرزوهای قشنگ باشد (ویسگون).

در هر دو نمونه (۱۶) و (۱۷)، نام‌آوای خش‌خش به‌ترتیب تقلیدی از صدای به‌هم‌خوردن برگ‌های خشک پاییزی و صدای اختلال در ارتباطات بی‌سیم است؛ هرچند وحیدیان کامیار (۱۳۷۵) به معنای دوم اشاره نمی‌کند. در این دو نمونه، نام‌آوای خش‌خش تنها معنای رمزگذاری‌شده خود را منتقل می‌کند و فرایند ساخت مفهوم موقعیتی را فعال نمی‌سازد. باین‌حال، تعبیر این نام‌آوا در نمونه (۱۸) مستلزم شکل‌گیری مفهوم موقعیتی ***خش‌خش** است و برون‌داد آن گسترش واژگانی مفهوم این نام‌آوا به‌صورت استعاری است. در این نمونه، نام‌آوای خش‌خش به «تحقق و برآورده‌شدن» دلالت دارد.

به‌عنوان شاهدهی دیگر بر معنای موقعیتی نام‌آواها، می‌توان به نمونه‌های (۲۲) تا (۲۵) استناد کرد که در آن‌ها نام‌آوای **تالاپ** به معنای «صدای افتادن شیئی در گل‌ولای» (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۶۹) به کار رفته است:

۲۲. پسرک پرید [به‌طرف] بادکنک، اما نوک پایش به لبه باغچه گیر کرد و تالاپ افتاد (نجفی قدسی، ۱۴۰۱).

۲۳. دوست قدیمیشم که نبودی که تالاپ می‌ری شروع می‌کنی به [حرف‌زدن] (نی‌نی سایت).

۲۴. فکرشو بکن بیهو بعد [هفت‌هشت] سال زندگی زناشویی تالاپ عشق به نفرت تبدیل می‌شه (ترانه علیدوستی).

۲۵. فرار کردم و دور شدم و دور شدم ولی الان تالاپ ندای درونی چشمک می‌زنه که ای بابا تو که برگشتی همون جایی که هشت سال پیش بودی (سلامت‌فول).

درحالی‌که در نمونه (۲۲) نام‌آوای **تالاپ** مفهوم تحت‌اللفظی خود یعنی «صدای افتادن شیء در گل‌ولای» را منتقل می‌کند، در دیگر نمونه‌ها این نام‌آوا، تنها تقلیدی از صدای افتادن چیزی نیست و تعبیر آن مستلزم شکل‌گیری مفهوم موقعیتی ***تالاپ** است. به‌بیان دیگر، در نمونه‌های (۲۳) تا (۲۵) مفهوم نام‌آوای **تالاپ** به‌صورت استعاری گسترش می‌یابد و انتقال‌دهنده مفهوم «ناگهانی، بی‌هوا و بدون برنامه‌ریزی» است.

نمونه دیگری که بر ضرورت شکل‌گیری مفهوم موقعیتی برای تعبیر معنای نام‌آوا در گفتمان دلالت دارد، نام‌آوای **قَرَقَر** و صورت‌های مختلف آن شامل غَرغَر و غِرغِر است. اگرچه این سه نام‌آوا در فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی در مدخل‌هایی مجزا ثبت شده‌اند، کاربرد آن‌ها در متون مختلف نشان می‌دهد که هر سه به صورت‌های هم‌معنا به کار می‌روند و تقلیدی از صدای صفیر گلوله، صدای کفش و صدای لولای دری نیازمند روغن‌کاری هستند. به نمونه‌های (۲۶)، (۲۷) و (۲۸) توجه کنید:

۲۶. این میخ‌ها بعد از مدتی شل شده و باعث ایجاد صدای قَرَقَر در مبل می‌شوند (آقای مبل، بی‌تا).

۲۷. [درمیان] ترکیب غریب سازهایی چنین پرتنش، مجالی هست تا صدای بال کبوتران، غرغر درها و خرخر گربه‌ای در سکوت بی‌انتهای شب را نیز بشنویم (وینش).

۲۸. یادم هست برای یکی از دختران [تازه‌ازدواج‌کرده] فامیل مشکل پیش آمده بود از همان قَرَقَرهای رایج اول ازدواج‌ها (زن روز).

همان‌گونه که در نمونه‌های (۲۶) و (۲۷) مشاهده می‌شود، نام‌آوای **قَرَقَر** و صورت‌های مختلف آن تقلیدی از صدای کفش، صفیر گلوله یا صدای لولای دری هستند؛ این مفهوم همان مفهوم زبانی رمزگذاری‌شده این نام‌آوا است. باین‌حال، چنان‌که در نمونه (۲۸) مشاهده می‌شود این نام‌آوا گاه برای اشاره به مفاهیم انتزاعی نیز کاربرد دارد. به‌بیان دیگر، این نام‌آوا مفهومی بافت‌وابسته

دارد که تعبیر آن مستلزم فرایند ساخت مفهوم موقعیتی *قرقرز طی گسترش واژگانی است. در این نمونه، مفهوم قرقرز گسترش می‌یابد و به مفهوم مشخص‌تر و متناسب با بافت بگومگو و اختلاف نظر اشاره می‌کند.

از آنجاکه پرداختن به همه نام‌آواهای گردآوری شده و بررسی معانی مختلف رمزگذاری شده و بافتی آن‌ها در این مجال نمی‌گنجد، به ذکر نمونه‌هایی از کاربرد نام‌آوای وزوز بسنده می‌شود؛ این نام‌آوا به معنی «بانگ مگس، زنبور و مانند آن» (وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۲۳۹) است. به نمونه‌های (۲۹) و (۳۰) توجه کنید:

۲۹. تو گوشم صداها درهم‌وبرهم شده بود. وسط پارس سگ، گربه‌ای پوف می‌کشید و پشه‌ای وزوز می‌کرد (خبرگزاری دفاع مقدس).

۳۰. خودم را انداختم روی تختم و دوباره وزوز مغزم شروع شد (سلام بچه‌ها).

درحالی‌که در نمونه (۲۹) نام‌آوای وزوز تقلیدی از صدای پشه است و همین معنای رمزگذاری شده را منتقل می‌کند، در نمونه (۳۰)، این نام‌آوا برای اشاره به مفهومی انتزاعی‌تر به کار رفته است. به بیان دیگر، در نمونه (۳۰)، مفهوم این نام‌آوا تعدیل می‌شود تا مفهوم متناسب با بافت *وزوز را منتقل کند؛ مفهومی که بیانگر افکار مزاحم و گاه سرزنشگر ذهن (نسبت به یک اتفاق) است.

۶- نتیجه‌گیری

در این پژوهش تلاش شد با تحلیل نام‌آواهای زبان فارسی در چارچوب رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب به این پرسش پاسخ داده شود که نام‌آواها دقیقاً چه نوع محتوا یا مفهوم را رمزگذاری می‌کنند و چگونه معنای موردنظر گوینده از کاربرد نام‌آواها در بافت گفتمان بازیابی می‌شود. با تحلیل نمونه‌هایی گوناگون از عناصر نام‌آوای زبان فارسی از منظر رویکرد یادشده مشخص شد که این عناصر زبانی تنها معنای رمزگذاری شده تحت‌اللفظی و تقلیدی از صدایی در طبیعت را منتقل نمی‌کنند، بلکه گاه تعبیر معنای آن‌ها مستلزم فراتر رفتن از معنای زبانی و دستیابی به معنایی بافت‌وابسته است. چنین تعبیری را می‌توان با بهره‌گیری از مفاهیم رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب تبیین کرد. براساس تحلیل‌ها، تفاوت در معانی نام‌آواها در بافت‌های گوناگون را می‌توان در چارچوب شکل‌گیری مفهومی موقعیتی توضیح داد که بر اثر گسترش، کاهش یا هم‌زمان گسترش و کاهش مفهوم رمزگذاری شده در یک بافت گفتمان پدیدار می‌شود.

همچنین براساس تحلیل‌ها، گرچه نام‌آواها واژه‌هایی تعریف می‌شوند که صداها موجود در طبیعت را تقلید می‌کنند، این عناصر، کاربران زبان را قادر می‌سازند تا برخی تجربه‌های حسی و مفاهیم انتزاعی مدنظرشان را نیز با استفاده از نام‌آواها و برپایه شباهت ادراکی بین صدایی که آن نام‌آوا بازنمایی می‌کند و آن تجربه حسی یا مفهوم انتزاعی به اشتراک بگذارند. از این‌رو، در کاربردهایی که تعبیر نام‌آوا مستلزم ساخت مفهومی موقعیتی است، نمی‌توان بین آوا و معنای نام‌آوا، رابطه‌ای نظام‌مند قائل شد (ساساموتو، ۲۰۱۹). به بیان دیگر، نام‌آواها همواره معنی مشخص و ازپیش‌تعیین شده‌ای را به اشتراک نمی‌گذارند، بلکه معنای آن‌ها حاصل بافت و تعاملشان با سازه‌های دیگر جمله‌ای است که در آن به کار رفته‌اند.

افزون‌براین، با بررسی نام‌آواها در بافت گفتمان مشخص شد که یک نام‌آوای خاص می‌تواند در موقعیت‌های گوناگون، طیفی از احساسات و معانی متفاوت را منتقل کند؛ از این‌رو، نمی‌توان تنها باتکیه بر یک رویکرد مفهومی به تحلیل آن‌ها پرداخت؛ زیرا چنین رویکردی در تبیین تفاوت‌های ظریف معانی مختلف نام‌آواها ناکارآمد است. بنابراین، در بررسی تعبیر معنای بافت‌وابسته نام‌آواها لازم است تمایز بین آنچه نام‌آوا رمزگذاری می‌کند (معنی زبانی) و آن ابعادی از معنا مدنظر قرارگیرد که فراتر از معنی زبانی رمزگذاری شده هستند (معنای حاصل از استنباط کاربردشناختی). در این زمینه، به نظر می‌رسد رویکرد کاربردشناسی واژگانی مبتنی بر نظریه تناسب، چارچوبی مؤثر برای تبیین نام‌آواها باشد. مزیت این رویکرد در آن تجلی می‌یابد که آن ماهیت چندمعنا و ابهام مشاهده شده در کاربرد نام‌آواها، در فرایند استنباط کاربردشناختی ریشه دارد؛ بنابراین، این شنونده است که با تعدیل مفهوم رمزگذاری شده، در بافت گفتمانی خاص، پیوندی مشخص بین آوا و معنا برقرار می‌کند. از این‌رو، فرایند تعبیر، فرایندی مبنی بر جست‌وجوی تناسب و ارتباط را با بافت گفتمان دارد. معنای رمزگذاری شده نام‌آواها نیز خود شاهی مستقیم یا غیرمستقیم بر معنای موردنظر گوینده ارائه می‌دهد. به بیان دیگر، نام‌آواها با تعدیل معنای رمزگذاری شده زبانی، مفهومی موقعیتی مناسب یک بافت

مشخص را منتقل می‌کنند. در نتیجه، این چارچوب، رویکردی کارآمد برای تبیین بافت‌وابستگی نام‌آواها و تقسیم‌کار بین ابعاد معناشناختی و کاربردشناختی نام‌آواهاست؛ امری که اغلب در مطالعات دیگر نادیده گرفته شده است. در نهایت، تحلیل نام‌آواها برپایه این رویکرد را می‌توان گامی به‌سوی فاصله‌گیری از رویکرد نمادگرایی آوایی دانست؛ رویکردی که بیشتر پژوهش‌های پیشین با تأکید بر ماهیت تصویری رابطه آوا و معنا در عناصر نام‌آوا بر آن استوار بوده‌اند.

منابع

- آبتاب. (۱۴۰۳، ۱۲ شهریور). *قمرالملوک وزیری، هزارستان آواز ایران*. بازیابی در ۱۲ شهریور، ۱۴۰۳. <https://www.abtaab.ir/?p=2030>
- ابراهیم‌شریفی، شلر (۱۴۰۲). بررسی تطبیقی فرایندهای واژه‌سازی دخیل در ساخت نام‌آواها در زبان‌های روسی و فارسی. *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۱۵ (۱)، ۱-۲۴.
- اعتباری، زهرا (۱۳۹۷). تحلیل ساختاری و معنایی نام‌آواهای زبان گیلکی در مقایسه با زبان فارسی. *ادبیات و زبان‌های محلی ایران‌زمین*، ۲۴ (۲)، ۱-۲۴.
- داوری‌اردکانی، نگار؛ مغانی، حسین (۱۳۹۴). تحلیل نام‌آواهای رایج در گویش دشتستانی: رویکردی ساختاری و معنایی. *زبان‌پژوهی*، ۷ (۱۵)، ۸۳-۱۰۶.
- ساسلی، عزیز (۱۳۹۰). *بررسی تطبیقی نام‌آواهای زبان فارسی و کردی سورانی*. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور مرکز تهران.
- صفوی، کوروش (۱۳۹۹). *واژه*. تهران: علمی.
- طارمیلر، هادی (۱۳۸۲). گزارشی از اصوات در دیوان شمس. *رشد و آموزش زبان و ادب فارسی*، ۶۵، ۱۶-۱۹.
- کاظمی، فروغ؛ ابراهیمی، انیس (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی نام‌آواها در دو زبان فارسی و انگلیسی براساس نخستین نظریه‌های نام‌آوایی. *پازند*، ۱۱ (۴۰-۴۱)، ۸۵-۹۹.
- گندمکار، راحله؛ مسگری، بنفشه (۱۴۰۰). تعبیر معنایی نام‌آواهای فارسی بر مبنای الگوی ساخت‌واژی. *دوفصلنامه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه خوارزمی*، ۲۹ (۹۱)، ۲۳۷-۲۶۰.
- محمدی، علی؛ کمرخانی، ماندانا (۱۳۹۳). صدامعنایی در شعر گفتاری معاصر. *ادب‌پژوهی*، ۸ (۲۷)، ۱۳۷-۱۶۱.
- مسگری، بنفشه؛ گندمکار، راحله (۱۴۰۲). نام‌آواهای فارسی: تحلیلی براساس رابطه تصویرگویی. *زبان‌پژوهی*، ۱۵ (۴۷)، ۲۹۵-۳۱۷.
- مؤذنی، علی‌محمد؛ انصاری، هادی (۱۳۹۶). موسیقی اصوات در مثنوی و غزلیات مولانا. *ادب فارسی*، ۷ (۱)، ۱-۱۸.
- نجفی قدسی، نفیسه (۱۴۰۱، ۱ آذر). *پسر و وروجک*. دفتر انتشارات و فناوری آموزشی. بازیابی در ۱ آذر، ۱۴۰۱. *پسرک-و-وروجک*. <https://www.roshdmag.ir/fa/article/29491>
- وحیدیان‌کامیار، تقی (۱۳۷۵). *فرهنگ نام‌آواها در زبان فارسی*. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.

References

- Abtaab. (2024, September 3). *Ghamar-ol-Molouk Vaziri, The nightingale of Iranian Song*. Retrieved September 3, 2024, from <https://www.abtaab.ir/?p=2030>
- Akita, K. (2013). Constraints on the semantic extension of onomatopoeia. *Public Journal of Semiotics*, 5(1), 21-37.
- Akita, K., & Pardeshi, P. (2019). Ideophones, mimetics, and expressives: Theoretical and typological perspectives. In K. Akita & P. Pardeshi (Eds.), *Ideophones, mimetics and expressives* (pp. 1-10). John Benjamins.
- Barsalou, L. (1987). The instability of graded structure: Implications for the nature of concepts. In U. Neisser (Ed.), *Concepts and conceptual development: Ecological and intellectual factors in categorization* (pp. 101-104). Cambridge University Press.
- Blutner, R. (1998). Lexical underspecification and pragmatics. In P. Ludewig & B. Geurts (Eds.), *Lexikalische semantik aus kognitiver sicht* [Lexical semantics from cognitive perspective] (pp. 141-171). Gunter Narr Verlag.
- Blutner, R. (2000). Some aspects of optimality in natural language interpretation. *Journal of Semantics*, 17(3), 189-216.
- Bolinger, D. (1991). Sound symbolism. In W. Bright (Ed.), *International encyclopedia of linguistics*

- IV (pp. 28–30). Oxford University Press.
- Bredin, H. (1996). Onomatopoeia as a figure and a linguistic principle. *New Literary History*, 27(3), 555–569.
- Carston, R. (2002). *Thoughts and utterances: The pragmatics of explicit communication*. Blackwell.
- Carston, R. (2010). Lexical pragmatics, ad hoc concepts and metaphor: A relevance theory perspective. *Italian Journal of Linguistics*, 22(1), 153–180.
- Carston, R. (2012). Word meaning and concept expressed. *The Linguistic Review*, 29(4), 607–623.
- Davari, N., & Moghani, H. (2015). An analysis of onomatopoeic words in Dashtestani dialect: Structural and semantic approaches. *ZABANPAZHUI (Journal of Language Research)*, 7(15), 83–106. <https://doi.org/10.22051/jlr.2015.1928> (in Persian)
- de Saussure, F. (1959). *Course in general linguistics*. Philosophical Library.
- Dingemanse, M. (2012). Advances in the cross-linguistic study of ideophones. *Language and Linguistics Compass*, 6(10), 654–672.
- Dingemanse, M., & Akita, K. (2016). An inverse relation between expressiveness and grammatical integration: On the morphosyntactic typology of ideophones, with special reference to Japanese. *Journal of Linguistics*, 53(3), 501–532.
- Ebrahimsharifi, S. (2023). A comparative analysis of word-formation processes involved in the formation of onomatopoeic words in Russian and Persian languages. *Journal of Researches in Linguistics*, 15(1), 1–24. <https://doi.org/10.22108/jrl.2023.136996.1734> (in Persian)
- Etebari, Z. (2018). Structural and semantic analyses of onomatopoeic words in Gilaki in comparison with Persian language. *Journal of Iranian Regional Languages and Literature*, 8(2), 1–24 <https://doi.org/20.1001.1.2345217.1397.8.2.1.5> (in Persian)
- Flyxe, M. (2002). Translation of Japanese onomatopoeia into Swedish (with focus on lexicalization). *Africa & Asia*, (2), 54–73.
- Gandomkar, R., & Mesgari, B. (2021). Semantic interpretation of Persian onomatopoeic words based on word formation patterns. *Persian Language and Literature*, 29(91), 237–260. <http://doi.org/10.61186/jpll.29.91.237> (in Persian)
- Grice, P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Syntax and semantics: Vol. 3. Speech acts* (pp. 41–58). Academic Press.
- Grice, P. (1989). *Studies in the way of words*. Harvard University Press.
- Hinton, L., Nichols, J., & Ohala, J. (Eds.). (1995). *Sound symbolism*. Cambridge University Press.
- Horn, L. R. (1989). *A natural history of negation*. Cambridge University Press.
- Jespersen, O. (1969). *Language: Its nature and development*. Routledge.
- Kadooka, K. (2005). On the degree of lexicalization in English onomatopoeia from a historical perspective. *The Ryukoku Journal of Humanities and Sciences*, 27(1), 1–13.
- Kazemi, F., & Ebrahimi, A. (2015). A comparative study of Persian and English onomatopoeia based on primary onomatopoeic theories. *Pazand Quarterly*, 11(40–41), 85–99. (In Persian)
- Kita, S. (1997). Two-dimensional semantic analysis of Japanese mimetics. *Linguistics*, 35(2), 379–416.
- Körtvélyessy, L. (2020). Onomatopoeia: A unique species? *Studia Linguistica. A Journal of General Linguistics*, 74(2), 506–551.
- Körtvélyessy, L., & Štekauer, P. (2024). Introduction: Why onomatopoeia? In L. Körtvélyessy & P. Štekauer (Eds.), *Onomatopoeia in the world's languages: A comparative handbook* (pp. 1–22). Walter de Gruyter.
- Laing, C. E. (2019). Phonological motivation for the acquisition of onomatopoeia: An analysis of early words. *Language Learning and Development*, 15(2), 117–197.
- Levinson, S. (2000). *Presumptive meanings. The theory of generalized conversational implicature*. MIT Press.
- Mahmoodi-Bakhtiari, B. (2024). Onomatopoeia in Persian. In L. Körtvélyessy & P. Štekauer (Eds.), *Onomatopoeia in the world's languages: A comparative handbook* (pp. 455–463). Walter de Gruyter.
- Marmaridou, S. A. (2000). *Pragmatic meaning and cognition*. John Benjamins.
- Meinard, M. E. M. (2015). Distinguishing onomatopoeias from interjections. *Journal of Pragmatics*, 76, 150–168.

- Mesgari, B., & Gandomkar, R. (2023). Persian onomatopoeias: An analysis based on iconicity. *ZABANPAZHUI (Journal of Language Research)*, 15(47), 295–317. <https://doi.org/10.22051/jlr.2023.40269.2178> (in Persian)
- Moazzeni, A. M., & Ansari, H. (2017). The music of sounds in Mowlavi's Masnavi and Sonnets. *Persian Literature*, 7(1), 1–18. <https://doi.org/10.22059/jpl.2017.221344.785> (in Persian)
- Mohammadi, A., & Kamarkhani, M. (2014). Sound-based meaning in contemporary Persian speech poems. *Journal of Adab Pazhuhi*, 8(27), 137–161. (In Persian)
- Najafi Ghodsi, N. (2022, November 22). *Pesar va voroojak* [The boy and the imp]. Office of Educational Publications and Technology. Retrieved November 22, 2022, from <https://www.roshdmag.ir/fa/article/29491/پسرک-و-وروجک> (in Persian)
- Pilkingtong, A. (2000). *Poetic effects: A relevance theory perspective*. John Benjamins.
- Safavi, K. (2020). *Word*. Elmi. (In Persian)
- Sasamoto, R. (2019). *Onomatopoeia and relevance: Communication of impressions via sound*. Palgrave Macmillan.
- Sasamoto, R. (2021). Onomatopoeia, translation and relevance. *Pragmatics & Cognition*, 28(2), 347–375.
- Sasamoto, R., & Jackson, R. (2016). Onomatopoeia—Showing-word or saying-word? Relevance theory, lexis, and the communication of impressions. *Lingua*, 175, 36–53.
- Sasli, A. (2011). *A comparative study of onomatopoeia in Persian and Sorani Kurdish* [Unpublished master's thesis]. Payame Noor University, Tehran. (In Persian)
- Sperber, D., & Wilson, D. (1986). Loose talk. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 86, 153–171.
- Sperber, D., & Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and cognition* (2nd ed.). Blackwell.
- Tarmiller, H. (2003). A report on sounds in the Divan of Shams. *Roshd-e Amouzesh Zaban va Adab-e Farsi*, 65, 16–19. (In Persian)
- Toratani, K. (2005). A cognitive approach to mimetic aspect in Japanese. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 31(1), 335–346.
- Tsujimura, N. (2001). Revisiting the two-dimensional approach to mimetics: Reply to Kita (1997). *Linguistics*, 39(2), 409–418.
- Ullmann, S. (1962). *Semantics: An introduction to the science of meaning*. Blackwell.
- Vahidian Kamyar, T. (1996). *A dictionary of onomatopoeia in Persian*. Ferdowsi University Press. (In Persian)
- Wąlaszewska, E. (2015). *Relevance-theoretic lexical pragmatics: Theory and applications*. Cambridge Scholars Publishing.
- Wilson, D. (2003). Relevance and lexical pragmatics. *Italian Journal of Linguistics*, 15, 273–291.
- Wilson, D. (2004). Relevance and word meaning: The past, present and future of lexical pragmatics. *Modern Foreign Languages*, 1(9), 1–13.
- Wilson, D., & Carston, R. (2006). Metaphor, relevance and the emergent property. *Mind & Language*, 21(3), 404–433.
- Wilson, D., & Carston, R. (2007). A unitary approach to lexical pragmatics: Relevance, inference and ad hoc concepts. In N. Burton-Roberts (Ed.), *Pragmatics* (pp. 230–259). Palgrave.
- Wilson, D., & Sperber, D. (2004). Relevance theory. In L. Horn & G. Ward (Eds.), *The handbook of pragmatics* (pp. 607–632). Blackwell.